

У рамках реалізації Закону «Про безоплатну правову допомогу» (далі – Закон) основний обов'язок з організації надання безоплатної вторинної правової допомоги покладено на державу, яка для цієї мети залучає адвокатів і пропонує їм відповідну винагороду. Однак не всім, а лише тим, які пройдуть відповідний конкурс. Оскільки питання про проведення конкурсу та його умови є одним із найактуальніших і найдискусійніших в Україні, «Правовий тижень» вирішив обговорити його з директором Центру правової підтримки та законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України Андрієм ВИШНЕВСЬКИМ

Природний відбір адвокатів

– Андрію Володимировичу, відповідно до Закону «Про надання безоплатної правової допомоги» передбачається надання безоплатної первинної та безоплатної вторинної правової допомоги. Скажіть, будь ласка, чому конкурс проводитимуть лише серед адвокатів, які залучатимуться до надання безоплатної вторинної правової допомоги?

– Дійсно, відповідно до Закону адвокати можуть бути залучені до надання як безоплатної первинної, так і безоплатної вторинної правової допомоги. Однак головна різниця полягає в тому, що лише безоплатна вторинна правова допомога фінансується коштом державного бюджету.

Також відмінність полягає у механізмі залучення адвокатів до надання первинної та вторинної правової допомоги. Суб'єктами надання первинної правової допомоги є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, утворені ними спеціалізовані установи з надання первинної правової допомоги, а також юрособи приватного права, наприклад, адвокатські об'єднання. Що ж стосується залучення останніх до надання первинної правової допомоги, то органам місцевого самоврядування Закон дає право для цих цілей виділити у місцевому бюджеті певні кошти і знову ж таки на конкурсній основі обрати юрфирму або адвокатське об'єднання для реалізації відповідного проекту.

Щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги, тут ідеться про зовсім інший механізм, відповідно до якого держава має створити мережу центрів із надання вторинної правової допомоги, які, по суті, виконуватимуть суто адміністративні та комунікаційні функції, тобто їх штатні працівники не зможуть безпосередньо надавати громадянам безоплатну вторинну правову допомогу, адже за Законом їм можуть надавати лише адвокати, які мають бути відібрані на конкурсній основі. Таким чином, згідно Закону адвокати отримують монополію на здійснення захисту та представництва у судовому процесі суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу.

– Як ви вважаєте, чи доцільна повторна оцінка знань адвоката, адже їхні теоретичні та практичні здібності вже були оцінені відповідно кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури під час іспитів на право зайняття адвокатської діяльності?

– Повторна оцінка знань, звичайно ж, не потрібна, і конкурс не передбачає жодного дублювання кваліфікаційного іспиту. Ми маємо чітко відокремити дві зовсім різні за своєю природою і змістом процедури: перша – це процедура доступу адвоката до своєї професії, яку здійснює виключно кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури через скандування юристів, друга – це конкурс на отримання адвокатом, по суті, державного замовлення на надання правової допомоги. У цьому разі конкурсний відбір є природним, адже ідеться про витрачання бюджетних коштів, тобто коштів платників податків, і іншого способу, ніж проведення конкурсу, бути не може.

На мою думку, лукавлять ті, хто стверджує, що конкурс не потрібен, оскільки адвокати повинні мати рівний доступ до права надавати вторинну правову допомогу. Це просто жонглювання поштетями, адже це не є правом адвоката, так само як не є і його обов'язком. Закон покладає цей обов'язок на державу, саме держава має створити для адвокатів стимули, які зроблять цю роботу цікавою для них. Ідеться про рівень оплати послуг, матеріально-технічне забезпечення, тобто можливість користування адвокатами, зокрема, офісними приміщеннями, обладнанням, засобами зв'язку у центрах з надання вторинної правової допомоги.

Маю також заповісти адвокатів, яких цікавить участь у конкурсі, що жодних екзаменаційних білетів, як на кваліфікаційному іспиті, не буде. Таким адвокатам, готуючись до анонімого тестування та співбесіди, варто все оновити в пам'яті, а також знати норми Закону та основні положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Також метою анонімого тестування є перевірка того, як адвокати діятимуть у тій чи іншій ситуації та з'ясування мотивації адвокатів бути залученими до системи надання безоплатної правової допомоги.

Андрій ВИШНЕВСЬКИЙ: «Конкурс – це гнучкий робочий інструмент, який ми використовуватимемо регулярно»

– Якщо адвокат не згоден із результатами конкурсу, чи зможе він оскаржити відповідне рішення, і якщо так, то до кого потрібно звертатись, яким чином та у який період?

– У даному випадку конкурсу – це не змагання, в якому визначають переможців і переможених, це перш за все процес відбору осіб, які хочуть працювати та відповідають кваліфікаційним вимогам до адвокатів, що надаватимуть вторинну правову допомогу. Перед нами не стоїть завдання вивішувати списки тих, хто не пройшов конкурс, чи якимось чином розвивати цю тему. Завдання – насамперед вибрати фахівців, які влаштуватимуть нас як замовника і яких влаштуватимуть умови, що ми їм пропонуємо.

Звичайно, якщо адвокат не погодиться з рішенням, відповідно до якого за результатами конкурсу його не буде включено до реєстрів, він зможе оскаржити його до адміністративного суду, як і будь-яке інше рішення органу державної влади, або ж звернутися до Мін'юсту. Що ж стосується терміну такого звернення та отримання відповіді на нього, то, оскільки Законом спеціальні терміни для оскарження не передбачені, адвокати можуть звернутися та отримати відповідь у строки, передбачені Законом «Про звернення громадян».

– Чи планується проведення конкурсу і наступного року? Якщо так, то чи зможуть особи, які не пройшли конкурс у цьому році, ще раз подати заяву?

– Ми проводимо конкурс уперше та одночасно на всій території України, оскільки з 1 січня 2013 р. повинні забезпечити надання вторинної правової допомоги особам, затриманим за підозрою у вчиненні кримінального злочину, до яких застосовується адміністративне затримання або арешт, а також маємо забезпечити участь захисника в тих випадках, коли згідно із законодавством вона є обов'язковою. Оскільки в кожній області планується створити центр з надання вторинної правової допомоги, зрозуміло, що для нас надзвичайно важливо забезпечити якомога ширше «покриття».

– Що ж стосується наступного року, то конкурс точно буде, хоча б тому, що зараз ми відбираємо адвокатів насамперед для надання правової допомоги у кримінальних справах, а з 1 січня 2014 р. вторинна правова допомога надаватиметься також і в цивільних та адміністративних справах. Взагалі я думаю, що конкурс проходитимуть регулярно, адже має минути кілька років, поки кожен адвокат, який має відповідний інтерес, знайде своє місце у системі надання без-

оплатної правової допомоги, формат і ступінь залученості до її роботи, а ми – адвокати, які не лише хочуть, а і можуть якісно і відповідально працювати в цій системі. Тому, на мою думку, конкурс – це гнучкий робочий інструмент, який ми використовуватимемо регулярно для формування, підтримки і оновлення пулу адвокатів, що надають безоплатну вторинну правову допомогу.

– Андрію Володимировичу, скажіть, будь ласка, кілька слів про оплату праці адвокатів, які відповідно до проведення конкурсу надаватимуть вторинну правову допомогу?

– Ми чудово розуміємо, що це питання особливо цікавить адвокатів, і тому сподіваємося, що до кінця терміну прийняття документів на конкурс буде прийнято постанову Кабінету міністрів України «Питання оплати послуг адвокатів, які надають вторинну правову допомогу особам, затриманим в адміністративному або кримінально-процесуальному порядку, а також у кримінальних справах».

Щодо рівня оплати послуг адвокатів, то перш за все наголосу: оплата буде іншою, ніж та, що встановлена з 1999 р. за послуги адвокатів, яких залучають у якості захисників за ст. 47 чинного КПК України. Зокрема, передбачаються два випадки оплати: перший – коли адвокат надає вторинну правову допомогу затриманій особі (без участі у якості захисника у кримінальній справі), другий – коли надається безоплатна вторинна правова допомога у кримінальних справах. У першому випадку оплачуватиметься фактично витрачений час, але який обліковуватиметься тепер за значною спрощеною схемою, крім того, робота у нічний час, у святкові та вихідні дні оплачуватиметься за подвійною ставкою. Щодо кримінальних справ, тут пропонується методика, що базується на умовному розрахунковому часі, який витрачається адвокатом на кримінальну найпростішу справу і становить 20 годин.

Запроваджується також система коефіцієнтів, які дозволяють врахувати рівень складності справи. Наприклад, враховуватиметься тяжкість злочину, кількість епізодів та співучасників злочину, чи використав адвокат усі можливості для захисту прав свого клієнта тощо. Це об'єктивна методика, яка є цікавою для адвокатів, адже враховує особливості кожної справи і ключові чинники, які впливають на її складність і, зокрема, на час, який витрачається адвокатом. Цікава вона і для нас, адже застерігає від притисок. Не секрет, що в більшості країн, у яких діє система оплати праці адвокатів, що надають безоплатну правову допомогу за фактично затраченого часу, є серйозні перевищення коштів, тому що досить важко проконтролювати, скільки часу адвокат витратив, приміром, на вивчення матеріалів справи. Якщо адвокат буде авантажений на 100% свого часу, то на місяць він зможе отримувати в середньому 3-5 тис. грн. з урахуванням сплати податку та єдиного соціального внеску. Це вдвічі більше, ніж, наприклад, оплата праці слідчих у районних управліннях міліції. Також, як свідчить мій особистий досвід спілкування з адвокатами, зокрема, у районах, це ті гроші, за які вони готові працювати. Однак ми в жодному разі не обмежимо адвокатів у їхньому праві займатися приватною адвокатською практикою.

Додам до сказаного ще кілька слів. По-перше, ми чудово розуміємо, яке важливе та відповідальне завдання стоїть перед нами. Ідеться не лише про реалізацію конституційного права громадян на безоплатну правову допомогу, але й про систему, яка має запрацювати з 1 січня 2013 р. і стане невід'ємною складовою нового кримінального процесу за щойно прийнятим новим КПК України. По-друге, в нашій роботі, і в тому числі у проведенні конкурсу, дуже важливою є позиція громадських організацій адвокатури. Ми системно співпрацюємо та перебуваємо у постійному діалозі зі Спілкою адвокатів України, Асоціацією адвокатів України, Радою адвокатів України, Союзом юристів України. З метою забезпечення прозорості конкурсу члени цих громадських організацій увійшли до складу всіх конкурсних комісій в усіх регіонах. Ми цінуємо їхню думку, адже Міністерство юстиції України відкрите до співпраці з адвокатурою ☺